

Borzas csillag

Minimum 3x45 perces komplex órablokk (magyar, ének-zene, kreatív írás, technika, vizuális kultúra)

Miről szól ez a tanegység?

A karácsonyi hangulathoz hozzátartozik az éneklés, a karácsonyfa-díszítés, a csillagszórók. Ebben a tanegységben mindezekben része lehet a gyerekeknek. Az irodalmi műveken túl a zene, az ének segítségével is átélhetik a karácsony örömeit. És ha elég bátor a pedagógus, akkor egy karácsonyi fényjátékban is részt vehetnek, amelyet meg is lehet örökíteni.

Áttekintő vázlat

3.1 Karácsonyi örömeinek	30 perc
3.1a Örömmóda	5-10 perc
3.1b Karácsonykor	10 perc
3.1c Karácsonyi énekgyűjtemény	10-15 perc
3.2 Téli fák	45-70 perc
3.2a Szép a fenyő	15 perc
3.2b Télifák	10 perc
3.2c Papírfenyők	20-45 perc
3.3 Borzas csillag	45-105 perc
3.3a Borzas csillag karakterek	15 perc
3.3b Rímborzoló	30 perc
3.3c Fényfestés csillagszóróval (vagy zseblámpával)	min. 60 perc
Összesen:	min. 3x45 perc

Előkészületek

Az órablokk több variációt is tartalmaz, ezért érdemes jó előre átgondolni a menetét, és ennek megfelelően előkészíteni a kellékeket, megszervezni a segítséget.

A Papírfenyők ori-kirigami változatához készítsünk előre egy mintadarabot, ami motiváló lesz a gyerekek számára! A kéznyomos

változathoz előre el kell készítenünk a hullámkarton karácsonyfa-alapot.

A Rímborzolót csak nyelvilag érett, kreatív csoporttal érdemes vállalni, illetve végig a pedagógus segítségére van szükség. Ha ő jó zenei-nyelvi készségekkel rendelkezik, élvezetessé tudja tenni a gyerekek számára a feladatot.

A fényfestéshez kérjünk engedélyt a szülőktől, keressünk segítőket, illetve olyan személyt, aki el tudja készíteni a fotókat!

3. tanegység

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Beethoven/Schiller: Örömmóda
Ágai Ágnes: Karácsonykor
Weöres Sándor: Szép a fenyő
Kányádi Sándor: Télifák
Balázs Imre József: Borzas csillag

MIT KÉSZÍTSEK ELŐ?

 Szöveggyűjtemény

 Internet, projektor, hangfal

 Füzet, íróeszköz

A4-es zöld és/vagy fehér lapok (másolópapír vastagság)
Hullámkarton
Olló, alátétpapír
Kétoldalas ragasztó
Esetleg ezüst csillámpor, folyékony ragasztó
DSLR fényképezőgép, fotóállvány
Fényforrások: csillagszórók, zseblámpák, biciklilámpák stb.

JEGYZETEIM

FELADATOK LEÍRÁSA

3.1 Karácsonyi örömeink

3.1a Örömóda

Hallgassuk meg **Beethoven** IX. szimfóniájának 4. tételéből az **Örömódát!**

Kérdezzük meg a gyerekektől, hogy tudják-e, mi ez a zenemű! Minek a himnusza? (Az Európai Unió himnusza.)

Olvassuk el közösen a dalszöveget (versrészletet), és beszéljük meg, miről szól!

Mi köze lehet ennek a dalnak/versnek a karácsonyhoz?

Vedd figyelembe!

Az Örömódának több feldolgozása megtalálható az interneten. A Reftantáron három videofelvételt ajánlunk.

Az első felvételen 2015. szeptember 22-én a Molnár Antal Zeneiskola és az Alsóerdősi Bárdos Lajos Általános Iskola növendékei közösen adják elő Beethoven IX. szimfóniájából az Örömódát.

A másodikon a Heidelbergi Egyetem menzáján készült egy flashmob, tehát egy fiatalok által előadott, vidám hangulatú felvétel. A videofilm nézése közben közöljük a gyerekekkel, hogy a Freude szó azt jelenti: Öröm. Ez a német szöveg első szava.

A harmadik felvétel 2003 augusztusában Budapesten, a Hősök terén készült, amikor 250 zenész, közel száz kórus, 4000 énekes – közöttük gyerekek is – adták elő az Örömódát.

3.1b Karácsonykor

Olvassuk el **Ágai Ágnes: Karácsonykor** című versét, és fejtjük meg:

- Ki beszél a versben? Kikből áll a családja? Hogyan várják a karácsonyt?
- Mi az első furcsaság a versben? (Ez még nem olyan szokatlan.)
- Mi a második? (Mit lehet kirántani?)
- Mi a harmadik? (Vajon ki csönget?)
- Hogyan hozhatja Beethoven a IX. szimfóniát, és benne az Örömódát?
- Beszélgessünk arról, hogy a gyerekek családjában milyen a karácsony, a szenteste! Történnék-e ilyen furcsa, vicces dolgok? Vagy minden rendben megy?
- Mi a jó a karácsonyban, mi jelent számodra örömet?

3.1c Karácsonyi énekgyűjtemény

Ti milyen énekeket énekeltek otthon karácsonykor? Keressünk olyan karácsonyi dalokat, amelyeket mindannyian ismerünk, és énekeljük el őket közösen!

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Idézzük fel a gyerekekben a karácsony örömeit, és a személyes örömet kössük össze mások, sok ember örömeivel.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Zenehallgatás
Vers olvasása, értelmezése
Beszélgetés
Közös éneklés

JEGYZETEIM

3.2 Téli fák

3.2a Szép a fenyő

Olvassuk el **Weöres Sándor: Szép a fenyő** című versét, majd énekeljük el a gyerekekkel a Kirje, kirje, kisdededcske című betlehemes ének dallamára (elérhető a Reftantáron)! Énekünket ritmushangszerekkel is kísérhetjük.

Meghallgathatjuk a verset másik dallammal is, a Kormorán együttes feldolgozásában (az 1985-ös *Betlehemi királyok* című albumból).

Kérdezzük meg a gyerekektől, majd beszéljük meg, hogy a vers alapján mi a fenyő karácsonyi üzenete!

Vedd figyelembe!

A „nagykarácsony” kifejezést nem valószínű, hogy értik a gyerekek. (Pedig biztosan jól ismerik a „Kiskarácsony, nagykarácsony...” kezdetű dalt is.) A magyar hagyomány „két karácsonyt” ismer, ami két különböző ünnepet jelent: a nagykarácsony december 25-e, karácsony első napja, a kiskarácsony pedig január 1-je, újév napja.

A két verssor – „Nagykarácsony immár eljő, / érkezik az újesztendő” – ezek szerint az idő múlását jelenti, hogy egyik ünnep jön és megy a másik után, és míg a mező (füve) „dermed, fázik”, a fenyő zöldje örök marad. Ez az örök üde zöld a fenyő karácsonyi üzenete.

3.2b Télifák

Olvassuk el **Kányádi Sándor: Télifák** című versét is!

- Miben hasonlít az előbb hallott, olvasott versre?
- Milyen képekkel építi tovább az üde zöld fenyves képét?
- Mit adnak a „télifák” a világnak?
- Hogy lesz a télifából karácsonyfa?

Vedd figyelembe!

Mit jelent a „télifák” kifejezés, és honnan ered? Pozsonyi Ferenc a háromszéki (székely) szokásokról írott tanulmányában olvassuk, hogy „a kommunista párt aktivistái, elsősorban a buzgóbb pedagógusok segítségével, az iskolákban és a művelődési otthonokban a karácsonyfát *télifával*, az angyalkákat pedig *télapóval* próbálták helyettesíteni.”

Forrás: Pozsonyi Ferenc: *Háromszéki ünnepek / A karácsonyi ünnepekör* (Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2015, 40. o.)

Szilágyi Domokos: *Télifa* című verse is ennek az ideológiai kényszernek a nyomát őrzi (eredetileg a *Pimpimpáré* című kötet 1976-os kiadásában jelent meg).

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Karácsonyi hangulat felidézése vers, zene és képkalkotás alkotó örömeinek átélésével.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Közös éneklés, zenehallgatás
Verseket olvasása, értelmezése, beszélgetés
Papírmunka origami és kirigami technikával, vagy egyszerű formakivágással és -applikációval

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHÉZ A FELADATHOZ?

A4-es zöld és/vagy fehér lapok (másolópapír vastagság)
Hullámkarton
Olló, alátétpapír
Kétoldalas ragasztó
Esetleg ezüst csillámpor, folyékony ragasztó

A gyerekeknek elég annyit mondani erről, hogy a télifa a karácsonyfa „rejtett” neve. Hasonlóan, mint ahogy a Mikulás „rejtett” neve a Téliapó.

3.2c Papírfenyők

20-45
perc

Készítsünk a gyerekekkel zöld, illetve havas fenyőfát! Két variációt mutatunk be, az elsőt inkább gyakorlott origamisoknak javasoljuk. A második könnyebben megoldható, és közösségélményt nyújt a gyerekeknek. Mindkettőnek van egy „zöld” és egy „havas” változata:

1. változat: Ori-kirigami karácsonyfa

Karácsonyfa papírhajtogatással és nyírással. Egyszerű hajtások, a nyolc fő ág miatt mégis aprólékos, türelmes munkát igényel, de megéri. A kis ágacskákat előbb az asztalon, később már kézbe véve érdemes visszahajtogatni.

A fázisrajzok a reftantar.hu-n, a szöveggyűjtemény aloldalán is megtalálhatók.

Készíthető zöld és fehér papírból is (utóbbi a behavazott fenyő modellje).

A havazást és a behavazott zöld ágakat modellezhetjük úgy is, hogy az ágakat, ágakat bekenjük ragasztóval, és csillámporral, ezüst flitterrel beszórjuk. Csillámpor ragasztásához speciális csillámpor-ragasztót is lehet kapni.

Vedd figyelembe!

Ez a feladat 45 percet is felöllelhet! Dolgozhatnak a gyerekek párokban is, így gyorsabban megy a munka.

2. változat: Karácsonyfa kéznyomokkal

Közös osztálykarácsonyfa készíthető a gyerekek kéznyomaival. Páronként kaphatnak egy A4-es zöld lapot, amin körberajzolják egymás tenyerét, majd kivágják a kézformákat. Fenyőfa formájú, erős hullámkarton alapra ragasztjuk fel sorban, piramisszerűen szűkülő sorokban a formákat, amihez legjobb a kétoldalú ragasztószalag.

A fázisrajzok a reftantar.hu-n, a szöveggyűjtemény aloldalán is megtalálhatók.

Havas változat úgy készíthető, hogy minden gyerek egy zöld és egy fehér papír-kézformát is kivág, és a fehér formát a zöld alá helyezi úgy, hogy a fehér egy kicsit kilógjon (mintha fehérrel árnyékolná a formát). A dupla kézformát így helyezhetjük el a fenyőfaalapon.

3.3 Borzas csillag

3.3a Borzas csillag karakterek

Olvassuk el **Balázs Imre József: Borzas csillag** című versét!

Ha Borzas Csillag egy gyerek lenne, milyenek képzelnéd el? Hogyan jellemeznéd? Szerinted mit csinálna a legszívesebben?

Képzeljük el, hogy mi vagyunk Borzas Csillag! Sziporkázzunk a kézmozdulatainkkal, mint egy csillagszóró!

3.3b Rímborzoló

Önállóan keressenek a gyerekek rímelő szavakat a versben!

Mit vettetek észre? Mi a rím szabály? (páros rímek)

Keressetek rövidebb és hosszabb sorokat! Észreveszitek-e ebben is a szabályszerűséget? (a sorpárok szótagszáma: 8-8, 7-7, 8-8, 8-8, 7-7, 8-8)

Figyeljük meg rím szavak és szótagszám szempontjából az Örömóda szövegét is! Közös munkával fedezzük fel a rím- és szótagképletét (keresztrímek, 8-7 szótagos sorok váltása):

Lángolj fel a lelkünkben szép	A8
Égi szikra szent öröm,	B7
Térj be hozzánk drága vendég,	A8
Tündökölj ránk fényözön.	B7
Egyesíted szellemeddel,	C8
Mit zord erkölcs szétszakít,	D7
Testvér lésszen minden ember,	C8
Merre lengnek szárnyaid.	D7

És most borzoljuk meg a *Borzas csillag* első versszakának sorait egy kis sorcserével. Ugyanaz lesz a dallama, mint az Örömódának, nyugodtan el is énekelhetjük:

A Hold udvarából jöttem,
Borzas Csillag a nevem,
azóta sem fészülködtem,
kissé kócos a fejem.

A vers többi sorát már nem lehet olyan könnyen a dallamhoz igazítani. Mégis próbáljátok meg! Ti hogyan folytatnátok Borzas csillag énekét (örömódáját)? A vers alapján írjátok meg a második négy sort is!

Hallgassuk meg a megoldásokat, és énekeljük el Borzas csillag énekét néhány változatban! (Ami legjobban tetszik az osztálynak.)

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek éljék át a vers karakter, a verszene (dallam) és fényfestés komplex élményét.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Vers olvasása, értelmezése, továbbgondolása: képzeletjáték
Mozgásos karakterjáték
Rímpárok, szótagszám, rím- és szótagképlet felismerése
Kreatív éneklés: azonos dallamra más szöveg
Kreatív írás: dalszöveg folytatása a vers alapján
Fényfestés mozgatható fényforrással
Fényképezés (felőtt)

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHEZ A FELADATHOZ?

DSLR fényképezőgép, fotóállvány
Fényforrások: csillagszórók, zseblámpák, biciklilámpák stb.

Vedd figyelembe!

A Rímborzoló feladatát csak nyelvileg érett, kreatív csoporttal vállaljuk (a feladat teljesen elhagyható)! Az sem baj, ha mindvégig közös munkával vagy csak részben oldjuk meg a feladatokat.

Rímborzolás helyett a fényfestést is választhatjuk. De akár mindkét feladat is megoldható, és akkor még egy órával bővül a program.

3.3c Fényfestés csillagszóróval (vagy zseblámpával) min. 60 perc

Minden gyerek szeret mintákat rajzolni a csillagszóróval. A fényfestés elképesztően izgalmas dolog, és gyerekekkel is meg lehet csinálni. Persze nem mobiltelefonnal, hanem egy olyan fényképezőgéppel, amin lehet állítani a záridőt.

A fényfestésről készült fotók technikai leírását megtaláljuk a Reftantáron.

Akkor se essünk kétségbe, ha magunk ezt nem tudjuk megoldani! Kérdezzük meg a szülőket, jó eséllyel lesz valaki közöttük, aki rendelkezik egy komolyabb géppel, és rászán egy esti órát arra, hogy a gyerekekkel fotózzon.

Vedd figyelembe!

A fényfestés többféle veszélyforrást is rejt magában (este, sötét, csillagszóró), tehát csak akkor kezdjük bele, ha a szülők hozzájárulnak (érdemes ellenőrzőbe, üzenőbe beíratni), és ha van segítségünk, akár szülők, akár kollégák személyében! Ez ugyanis egy többszemélyes játék: aki a fényképeket készíti, nem tud a többi gyerekre figyelni. Tehát a csoportlétszámtól függően, a fotóson kívül két-három felnőtt segítségre is szükség lesz. Ráadásul olyanokra, akik tudnak fegyelmezni, akikre odafigyelnek a gyerekek.

Ha a csillagszórózás túl veszélyes, a fényfestés megoldható erős fényű, ledes zseblámpával vagy kerékpárlámpával is (olyannal, ami nem villózik), de a csillagszóró jóval nagyobb buli!

